

Bibó István ballagási beszéde **Elhangzott 2006 május 5-én**

Kedves és tisztelt barátaink, szülők, családtagok tanárok, és főleg kedves és tisztelt ballagó diákok!

Ti már tudjátok, hogy időnként veszem magamnak a bátorságot, hogy évnyitó, évváró vagy ballagások alkalmából kétségbeejtően elavult fogalmakról is beszéljek nektek, ilyenekről, mint becsület, meg tisztesség, meg hazaszeretet és hasonló. És most sem ússzátok meg, hogy egy ilyen fogalomról legyen szó. Ennek az az oka, hogy ilyen alkalmakkor nagyon erős késztetést érez az ember, hogy patetikus kifejezéssel szólva „életreszóló útravaló” adjon nektek, és én - sajnos vagy szerencsére, ez hatvan-hetven év múlva már kiderül - meg vagyok győződve, hogy amiről beszélni szeretnék, ilyen útravaló. Pedig már sokan gondolják róla azt, hogy igazában nem is létezik, vagy legalábbis hogy az emberek nagyobb része nem ismeri a hozzá tartozó szó jelentését, a fogalom tartalmát. A mindennapi életből szinte eltűnt, nem is biztos, hogy az emberek többsége fontosnak tartja; csak a nagyon öregek vagy nagyon konzervatívok - meg a nagyon jólneveltek - ismerik és gyakorolják.

A *tisztelet* ez a fogalom, amelyről a sikerorientált mai ember nem vesz tudomást; és szerintem igazuk van azoknak, akik azt mondják: védett állatfajjá kellene nyilvánítani a *tisztelet* tudó

embert, és persze, a

tisztelet reméltót

is, mert mindkettő kihalóban van.

Mi a tisztelet? Ezt a kérdést nem teszem fel, mert remélem, nem definíciót vártok tőlem, hiszen hat év ide járás után tudnotok kell, hogy miről beszélek. De azt a kérdést felteszem: jó-e valamire a tisztelet? Van-e használati értéke, hatékonysága? És igaza van-e annak a mondatnak, amelyet néha így sóhajtunk el: „De jó neked, téged még annyian tisztelnek...”

Igen, a tisztelet jó, a tisztelet nyereség, a tisztelet erőforrás, a tisztelet védelmet és biztonságérzetet ad - de elsősorban nem annak, *akit* tisztelnek, hanem annak, *aki* tisztel. Neki jelent sokkal többet, igazán ő gazdagodik általa.

A valóban tiszteletreméltó embernek alapján véve nincs szüksége arra, hogy őt tiszteljék, mert elsősorban nem ő nyer vele, hanem az, aki tiszteli.

Nekem jó, hogy volt egy apám, akit ma is tisztelhetek, nekem jó, hogy volt egy professzorunk az egyetemen, akit évfolyamtársaimmal együtt ma is tisztelhetünk. Nektek lesz jó, ha találtok olyanokat az életetek során, akikről azt mondhatjátok egymásnak: „De jó, hogy léteznek ilyen emberek!” - és számotokra ennek a második sóhajnak az igazsága a fontosabb. S ha lesz ilyen - tiszteletre méltó - példaképetek, meg fogjátok tapasztalni azt is, hogy az erőforrás, a védelem, a biztonságérzet nem szűnik meg a tisztelt személy elmúlásával, hanem változatlanul óvja-védi-gazdagítja a tisztelőket, a tisztelet tudókat. Gondoljátok meg, mit jelent az, ha az ember tudja: léteznek azért rendes emberek is, értelmes szomszédok, kedves öregek, jólnevelt fiatalok, becsületes politikusok, szeretetreméltó anyósok, nem képmutató keresztények - a világ nemcsak rossz.

Miért - minek az alapján - kell vagy lehet tisztelni valakit: szépsége, okossága, határozottsága, finom testi vagy lelki alkata, rokonszenves tulajdonságai miatt? Pozíciója, rangja miatt? Döntsétek el meggyőződéseitek, ízléseitek szerint ti magatok. De egyet ne felejtsetek: van egy minimális foka, pontosabban egy speciális fajtája a tiszteletnek, ami

mindenkinek jár, embervoltáért - emberi méltósága alapján, mert egyformán az Isten képére teremtetett lények vagyunk. Az európai kultúrában ennek sokféle kifejeződése alakult ki: a jog területén pl. az, hogy a legtöbb ország törvénye szerint a perben a vádlott mondhatja ki az utolsó szót - függetlenül attól, hogy zsebtolvajról vagy tömeggyilkosról, hajléktalanról vagy egyetemi tanárról van-e szó. Amikor a 20. sz. irodalmát tanultátok, tapasztalhattátok (ha hajlandók voltatok kézbe venni egy verseskötetet), hogy Pilinszky János költészetében milyen sokszor visszatér a vesztőhely képe, a fegyencek, rabok, halálraítéltek helyzete, a kivégzés és embervoltunk viszonya, a megalázottaknak, kinasztítottaknak, megvetetteknek méginkább kijáró tisztelet - mert az ő emberi méltóságukat az önmegvalósító átlagember ma nem tekinti magától értetődőnek.

Pedig volna igény a tiszteletre; igazolja ezt a kihalóban lévő valódi tisztelet helyén a tisztelet-pótlékok burjánzása: a sztárolás, a rajongás, a "cuki pofák" népszerűsége. De a póttisztelet tárgya nem erőforrás: ha a sztár meghal - mindegy, hogy baleset, betegség vagy drog-túladagolás miatt - rajongói között a nyilvánosság előtti giccses gyásztól az öngyilkossági járványig sokminden előfordulhat, csak az nem - biztonságérzet, védelem, nyugalom - amit a valódi tisztelet jelent.

Tisztelt ballagó diákság,

kívánom nektek, hogy mindnyájatoknak legyen legalább egyvalakije, akit okkal és joggal tisztelni tud. És ne felejtsetek: ha tisztelsz egy hajléktalant vagy egy államelnököt, egy rozzant öregembert vagy egy szép fiatal nőt, egy koldust, vagy egy egyetemi tanárt, nem ő lesz több, jobb ezáltal, hanem te magad leszel jobb minőségű ember. Ha tiszteled a kukást, a portást, a veszekedő lakót a szemközti tízemeletesből, azáltal sem ő lesz értékeesebb, hanem Te. Persze, nem lehet előzetes program szerint kiválasztani, hogy mától kezdve ezt vagy azt a pasast tisztelem - de lehet megőrizni a tiszteletre való képességet, a *tisztelet tudást* - hogy ha majd akad valaki, aki méltó rá, akkor ne ügyetlenkedj és ne idétlenkedj tisztelet helyett.

A tiszteletet ugyanis *tudni* kell, tudni illik; ismerni kell a tisztelet módjait, eszközeit, műfajait, fajtáit, de először és főleg célját és értelmét. Erről próbáltam eddig beszélni. Személyes viszonylatokban pl. a tisztelet eszköze a *tapintat*,

társadalmi-közösségi viszonyokban nagyobb a szerepe az *udvariasságnak*

(amelyről a tavalyi szalagavatón volt szó). Akit tisztelek, azzal szemben nem lehetek például udvariatlan. Ha pedig nem tisztelek valakit, mert nem találom tiszteletre méltónak, azzal szemben sem lehetek udvariatlan, mert akkor önmagamot nem tisztelem - mert ez is fontos, a saját emberi méltóságom tisztelete. Képzeljétek el, ha mindenki úgy gondolkozna, hogy "bárki lehet bunkó, de én akkor sem", akkor nem volna bunkóság a Földön! Nem volna ez rossz! Csak sajnós, egyre több az olyan ember, akinek sejtelve sincs arról, hogy neki is van emberi méltósága.

Azt mondtam, a tisztelet nem annak jó, akit tisztelnek, hanem annak, aki tisztel. - De ha szívetek mélyén egyszer mégis feltámad az a gondolat: de jó lenne, ha tisztelnének benneteket az emberek, akkor legyetek tisztában azzal: tiszteletre méltó csak az lesz, aki maga tisztelet-tudóként kezd. Azt kérem tehát: tiszteljétek a mások emberi méltóságát, akárikérő legyen is szó; a magatokét pedig ne felejtsetek.

Mielőtt elköszönnék Tőletek, egy köszönetnek kell még hangot adnom: osztályfőnökeiteknek és az ő segítőiknek szeretném megköszönni 6 éves munkájukat. Ha nekik is adnánk jutalomkönyveket, biztosan azt mondanák: csak a kötelességüket teljesítették.

"Csak"? De ha jól érzékeltém a Tőletek kapott köszönet látható részének

mennyiségét és minőségét, akkor most nyugodt lehetek afelől: Ti tudjátok, hogy nemcsak a kötelességüket teljesítették, hanem sokkal többet.

Jó volt veletek dolgozni, küszködni, veszekedni. Még egy kicsit kell, aztán végleg elballagtok. De ballagni visszafelé is lehet majd, ha másért nem, látogatóba. Isten áldjon és őrizzen mindannyiótokat.